

Odborštvo i uprava
ZAGREB, MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Odborštvo i uprava
za Slovenijo i slovenski del
Julijanske Krajine
LJUČIJA. Erjavčeva 4a

ISTRA

SKUPLJAJMO NARODNO BLAGO
IZ ISTRE! ONO NAJRJEĆITIJE GO-
VORI, DA JE ONO ZEMLJA NAŠA.
DA JE ONO KRV NAŠA!

GLASILLO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NEUTRALNOST ITALIJE

Premja političkoj strukturi država i ideološkim povezanostima smatralo se da će se velesile u slučaju rata opredjeliti odmah u dvije fronte, a male države da će po svom geografskom položaju i radi osiguranja budućnosti biti privučene jednoj ili drugoj fronti. Rat je izbio i mi smo stali pred činjenicom da su velesile Italija, Sovjetska Rusija, Sjeverna Amerika i Japan izjavile svoju neutralnost.

Iako rat nema reperkusiju samo na ratujuće stranke, države udaljene od ratnih obilježja, odnosno udaljene od ratujućih država, su više postejene od poremećaja. Zato i najvažniji ulog u neutralnim državama u sadašnjem momentu igra Italija. To još više što je povezanost Rim-a Berlina bila cimentirana izrazom os. Za ratnu rotaciju os nije odmah potkrepljena. Italija je ostala vjerna svojoj tradicionalnoj politici čekanja, da sljepo ne zagrizi. Ostala je po strani, ali ne pasivna.

Italija je nastojala da se mirem putem udovolji zahtjevima Njemačke. Mussolini je u najvećoj napetosti razvoga dogodjaja podučio na jednoj i drugoj strani korake da se za 5. septembra saradne konferencije za rješenje krije. Rat je izbio 1. septembra, dokle još u toku njezinih nedovršenih pregovora za konferenciju. To nastojanje za mireno rješenje sporova postalo je baza talijanske neutralnosti. A i opravdavanje u pogledu Njemačke a garantije u pogledu Francusku i Englesku.

Hitler je razvihao Mađarsku, za nježnu dozadnu podršku, preporučio da se budućnost i suspenduje ga je od priznajanja ovačane pomepe. Jer da će sam stvar uvedi S druge strane Italija je pružila dokara da namjerava ostati neutralna. Mnoge poduzeće mire ratne značaja su ublažene. U vrijeme ratne opasnosti i čak penjanja sajle preko oružana avione parobrode i uspostavlja parobrodarske linije po Sredozemnom moru. Ponovo se otvara granica prema Francusku i normalno razvijaju tugovaci odnos. U Italiji samou poduzimaju se radovi koji ne spadaju u sferu ratne aktivnosti.

Italija je po strani ratnog sukoba, ali naglašava da uva sve to nije i ne može očekati nezavise strane u zadnjem razvoju situacije.

U rat se nisu uvukle parodne stranke, ali Danija i Koridorska. Njemačka je sputana u vojnu u Versaillesu. Ona se proti njemu bori, ona ga je dosta i oborila, ali hece da uopće neće uveravši diktat i njegov duh. To je Hitler i naglasio u svom govoru koji smo dočinili u zadnjem broju našeg lista.

Borbu proti mirovnom ugovoru vodi na ratom. Tu istu borbu proti Versaillesu vodi i Italija i ne samo od juče. I ona traži novo uređenje Evrope. Jer se smatra prakratom ugovornom u Versaillesu za nužan razvoj svog ekonomskog, političkog, kulturneg i etničkog života.

S druge strane ne naglašavaju utajenja srijeće mirovne konferencije. Engleska i Francuska bore se protiv metoda, kojima se hoće uređiti evropske odnose, bore se protiv sile, dokle protiv rata.

Iako poticaju teće već ljudska krv i uništavaju se materijalne tekućine, iako ima razloga najcjenjeni pesničnzu gledje daljnje sudbine Europe, u Rimu se vodi sva diplomatska akcija za mir. Ali sada će biti mnogo trže naći jednu formulu na koju bi pristala jedna i druga strana. Jer kako će se složiti sabora za unistene brutalne sile, kako katu Englesku sa faktički provadjanom silom.

Bismarck je kazao da evropski sat treba navijati svakih 50 godina. Sadašnja tehnička skraćuje vrijeme i brzo obnavljanja skratila su pero evropskog sata na 20 godina. Ako treba naviti taj sat, treba ga staviti u ispravno stanje. A sat ne ide ispravno, ako sav mehanizam nije u redu, ako i najstnija prasina nije otstranjena.

KOMMEMORACIJA

Omladinska sekacija društva »Istra« u Zagrebu održat će komemoraciju za Vladimira Gortana i bačivočke žrtve u subotu 16 IX u 8 sati na večer u Učiteljskom domu na Trgu Kralja Aleksandra br. 4.

Unostljavaju se svi Istrani da toj komemoraciji prisustvuju.

Ukrepi proti urbanizaciji

Delavec i kmetje se ne bodo ni egli svobodno naseljavati v mesta

V svoji demografski studiji »Slovenija u Hrvatskoj pod Italijom« (Ljubljana 1938) sem na podlagi uradne statistike pokazao, da je demografsko gibanje u slovenskih u hrvatskih občinah Julijanske Krajine u svojem blistvu bez dežela u Iz dječevu. Prvi del tege pojave pa ni znajušen samo za Julijsko Kraljevo, temveć za vso Italijo in bega prebivalstva z dežela v mesta in industrijske srediste, niso mogli zadržati ali vsaj močno ovratiti. Zato se Italijanska vlada odločila izdati poseben zakon, ki naj ustavi to usodno gibanje. Novi zakon je bil podpisani 6. julija, a objavljen 9. avgusta tega leta. Zaradi važnosti tega zakona tudi za naše rojake hočemo tu navesti njegove točke.

Prvi člen določa: Nihče ne sme prenesti svojega bivališča v glavna mesta pokrajin, v druge občine z več kakov 25.000 prebivalci all v občine z manjšim prebivalstvom, ki pa imajo več industrijski pomen, ako ne more dokazati, da je tako prisiljen po svoji funkciji, službi, poklicu all pa da si je razjemično stalno dobročineno zaposlitve v občini, kamor se hote preseliti, ali pa da so ga v to napotili drugi utemeljni razlogi, toda le pod pozorem, da si je predhodno razjemičil primerna sredista za vrnitevanje. Kateri kraj imajo v smislu tega etočna industrijska varnost, doberi notranji ministri sporazumno z minstrom za kopravite.

Drugi člen urejuje specijalno še vprašanje delavcev. Zapostavljanje delavcev je sedaj urejeno po zakonu od 21. decembra 1935. Po tem zakonu je zaposlitve delavec javna funkacija v interesu nacionalne proizvodnje države. Zato ne sme delavec razen v primerih, ko bi sicer tepele skoče osebe, surovine all na-

prave, sam in še to te s predpisano obvezitivo najemati delavcev, temveć mora to storiti preko korporativnega inspekatora, ki vrši funkcijo posredovalca v imenu strokovnih delavskih zvez. Vsako drugo, tudi brezplačno posredovanje je strogo zabranjeno. Delodajalec pa razen v nekaterih primerih ne more zahtevati od inspekторa, da sme doletene osebe sprejeti na delo, temveć se mora omiciti samo na navedeno stvilo delavcev, ki jih potrebuje. Praktično se izvaja to celo tako, da inspektor sam doleti, koliko delavcev mora podjetnik v skladu s velikostjo obrata najeti.

Za nastavitev delavcev katerekoli vrste, in sicer toliko takih, da ktere se zahteva samo numerični predlog, kakor za one, za ktere je dopuščen imenski predlog s strani delodajaleca, se zahteva pooblastilo pokrajinskega organa, ki nadzoruje zaposlitve, ako gre za delavce iste pokrajine, kjer seboj biti namestni, odnosno pooblastilo medopokrajinskih ali državnih organov, kadar gre za zaposlitve delavcev iz drugih pokrajin.

Da ne prebolje moribolne prekršitve zakona, določa člen tretji, da se ne smi vpisati v sečnam občinov nobenega oseba, ki ne more dokazati, da ustreza zahtevanih prvega člana. Kdor pa ima pozole za vpis, potruje s tem, da ima zadostna sredstva za življeno; zato ne more biti vpisan ne v sečnamu rezerve, ne v sečnamu uradov ne zaposlitve, tako da je izključen od vsake podprtje ali druge zaposlitve, ki je pod kontrolo sindikatov.

Dalej je v vseh omenjenih občinah prepovedano dajati v najem all podnjam hile, stanovanja, sobe all druga lokalne osebam all družinam, ki ne predložijo potrdila da ustreza zahtevam za davanje v teh občinah.

Na velikoj pozornici

Položaj fronte — Brzo napredovanje Nijemaca — Hrabrost i patriotizam Poljaka — Hoče li Poljaci zaustaviti protivnika — Engleska i Francuska

Dovoljno je pogledati zemljopisnu kartu pa da se uvidi, da se Poljaci na svojim granicama prema Nijemcu vodili ne mogu održati. Granica se još vise produžila ka kote kako je bliska čehoslovačke granice — Moravska i Slovačka — postala polazni teren njemačke vojske. Njemačka je vojska po pripremjenem planu nastupala sa slevere od Istočne Pruske i sa juga iz Slovačke pokraj Krakova, a zapadno Poljsku, oko Poznanja, je ostavila. Time se je kao klinična približila s juga i sjevera Varšavi, a sredina je ostala kao u vreči. Trupe zapadno od Varšave morale su se povlačiti i bez borbe na istok, da ne ostanu zarvorene. Njemački je plan vanredan i dobro je uspio. Iza 10 dana rata ne se reci, da imadene ravni fronti od sjevera na jug, t. j. granice istočne Pruske severno Ostromlenke, preko Varšave u Vislu to Visluku. — Izvještaj govorje da je dosada učestovala u borbeni samo trećina poljske vojske, pa da se Poljaci spremaju utvrditiiza Varšave na Bugu, gdje će prodiranje njemačke motorizirane vojske biti otešano radi podvodnog terena. Linija bi ovde išla od Istra rijeke Buga preko Blatostoka na zapad, te od Brestilitova napred do Kovela prema Cholim-Lubljanu, od Lavora na zapad prema Jaroslav-Piemislu. Mnogim našim čitaocima poznata su ova mjesta iz svjetskog rata, jer su bili u rovinama oko njih kad su služili u 97, 5, 17 ili drugim bivšim austrijskim pukovima. Ako Poljaci ovde zaustave Nijemec, rat bi mogao poprijeti drugi izgled na trajanje zapadne fronte.

Svakako će njemačko vodstvo nastojati da nastavi i uspešno dokonča operacije na poljskom bojištu, dok će poljsko vodstvo svim slijamostima nastojati, da sada svoje čete u skraćenoj fronti sa bere i čim prije ili na jednom kružilu i u centru udari i probije neprijateljsku frontu, i to prije nego se neprijatelj sabere, sredi i udari sa svojim armadama. Da li će to Poljaci uspijeti, vidjet će se brzo.

U svim tim operacijama na ovom bojištu igralo je velevažnu ulogu ratno zrakoplovstvo, naročito njemačko, koje je neprastanom napadnjima, čini se, smetalo dovršenje poljske mobilizacije,

odnosno skupljanje četa, i neprastanim, teškim bombardiranjem pozadine, vojnih objekata, aerodroma, zemljanih linijskih, onemogućilo pravilno i brzo razvijanje rezerv. Čudno je, da se strane Engleska i Francuska niso stigle dejtočno pojavači u zrakoplovstvu, makoši s brodovima nosačima aeroplana, makar uz veće gubitke, jer bi takvi pomoci dejstvovali i moralno na poljsku vojsku, a spriceli bi barem opseg aktivnosti njemačkog zrakoplovstva.

Kako spomenuvamo, Nijemci su vrlo brzo došli do Varšave. Tu je nastalo začelo tako da su Nijemci dali saopštenje da njemački narod mora razumjeti da se od njihovih četa ne može očekivati da i dalje napreduju iznenadnjicom brzinom. Potrebno je da se utrosi znati o vremenu, kako bi se osigurali dosada zaučeni položaji.

Kraj svoga prvenstva njemačke vojske u motoriziranim jedinicama, zrakoplovstvu, tehničkoj opremi, brojnoj nadmoćnosti i strategiji, poljska je vojska pokazala i pokazuje zapanjujuću hrabrost. Ne samo što Varšava nije pakala na sej, što je Nijemci približili, več i ona vojska, koja je ostala u vreči pokazuje svoju djelitost. — Na sjeveru Gdinja još nije pakala, a Westerplatte kod Daniga, mala posada od cete vojnika držala se deset dana. Njihovo hranjivo priznaju i neutralci i sami protivnici. — Ratni dopsilni talijanske Tribune, koji je iz Krakova stigao u Varšavu u momentu kad su njemačke predstave došle pod Varšavu, kaže da se poljski vojnici svudje hrabro bore i da je gledao kako se na raznim sektorima fronte od Poznanja do Nareva i Varšave Poljaci odvadaju bore i umiru kao junaci, ali da ipak ne mogu odoljeti dobro organiziranim i tehnički prenoscim divizijama, što je najvažnije u sadašnjoj teškoj stvarnosti.

I ne samo vojska već i sva poljska narod se borí za svoju zemlju, bio vojnik ili civil. Muško i žensko, zene, dečaci i stareci učestvuju u obrani. Svoj patriotski plaćaju krvlju i životom. Ali sve te vrednote zaostaju sa stvarnim prednostima protivnika.

Rezultat operacija u Poljskoj može stvoriti obrat u daljnjem razvoju sadašnjeg ratnog stanja. Biće da Poljaci za-

ustave prodiranje Nijemaca, bilo da fronta bude likvidirana. Sve će tada začistiti od zapadne fronte. Saveznici će znati što im je činiti da sadašnji njemački uspijehi u Poljskoj ne zadobije karakter faktične eliminacije Poljske iz rata. Jer u slučaju okupacije cijele Poljske po Nijemcima još prije zime, prebačili bi Nijemcem svu svoju istočnu vojsku na francuski front, te bi time nastala i tamo druga situacija, teža za Francuzze, a bolja za Nijemce, jer bi ovi i celo zrakoplovstvo mogli koncentrirati na svojoj zapadnoj fronti. — Naravski, da Francuzi imaju liza seboju ogromnu, pravokutnu vojsku i novo organizirani engleski vojski, ali je ipak velika razlika boriti se na utvrdjenoj liniji samo s manjim dijelom njemačke vojske, nego sa cijelokupnom njemačkom vojskom i zrakoplovstvom.

Polski imade sa Engleskom i Francuskom novopotpisani protokol k postopečem ugovoru, da Englezzi i Francuzi ne će bez nezadovoljstva potpisati mir ill obustaviti neprijateljstvo, več samo u potpunom solidarnosti. Prema tome se isključuje verzija da bi se mogao potpisati mir poslije eventualne okupacije Poljske. A malo bi značenja imao i mit, koji bi Njemačka potpisala sa nekom poljskom vladom, koju bi ona obrazovala u slučaju okupacije cijele Poljske ili sa

ZABRANJENO SAKUPLJANJE DOBROVOLJACA

Ministar unutarnjih poslova potpisao je naredbu, kojom se zabranjuje svako sakupljanje dobrotvora za rat u stranim zemljama, propaganda za to sakupljanje, ciljatak dobrotvora iz Jugoslavije kao i prelaz dobrotvora preko Jugoslavije u svrhu stupanja u vojsku koje strane zaračene države. — Prekršitelji naredbe kaznit će se globom od 100 do 1.500 din., u slučaju neisplativosti zatvorenim od 1 do 30 dana. U koliko bi se pak ustavio, da je učin teže prirode, potupat će se u smislu čl. 45. zakona o ustrojstvu vojske i mornarice i čl. 32. zakona o državljanstvu.

LEPA GESTA MLADEGA ZUBOTEHNika

OB NEEREGI UBOGEGA KMETA

Trst, 9 sept. 1939 — Pred nekaj dnevi se je vozil s svojim malim avtomobilom k škofiji proti Divači in dal zobotehnik Duje Albin. Na sredji poti mu je prišel nasprotni neki kmet in: Potoka pri Lokri z vozom, ki sta ga vleka vol in krava, ki ni bila vajena vožnje. Tako je pri streljanju z avtom krava nemadoma odskočila in zletela naravnost pod avto, ki jo je podrl ter poškodoval tako, da je na mestu tudi poginila. Ubogi kmet, ko je opazil nesrečo, je pricel tamatičes, da ga pa smrt hčere se ni cedela takrat nesreča, ki mu je vzlata edino krvavico, poleg tega pa bi moral po cestnih predpisih ustaviti popravljanja avta, ki je bil tudi poskodovan in karov. Zlivnica je stres prodral mesnar, a z veliko rubbo. Ko je imadni zobotehnik videl nesrečo ubogega kmeta, se je takoj odpovedal vsaki odškodnini in preganjanju in je kmetu se obljubil, da mu bo priložil par starir, da si po lahko opomogel in kupil drugo krvavico. Ta gesta je kmeta pomirila, dokler je že itak priljubljenemu zobotehniku, priljubljenost se bolj dvignila. — a.

DUHOVNIŠKE VESTI

Štefan Gmezd, ki je po smrti nepopolnega dekanata mis. Arka upravljala idrijski župni o. bo žel za imenca upravitelj v Podkraju nad Viapavo. Franc Gabren, župni upravitelj v Podkraju, je imenovan za župnega upravitelja v Ložicah pri St. Vidu. Župnijo Kojsko v Brdu upravlja Mario Virčulin.

Tržaški št. msgr. Santini je imenovan prof. Lietianu Luetianu za svojega delegata pri privatnih zavodih za versko vajo. Msgr. Ivan Siroti je bil imenovan za predstavnika na duhovniških skupinah za koprski okraj. Ko je sel po lastni želji tomajšnjem dekanu Mihaelu Barbile, ki je opravljala duhovništvo složno tudi v Divači in Škocjanu, v potoku, je trž. Št. imenovan kanonikom. Glečarja, ki je sedaj duhovnik v Ščavnici, za kraškega dekanata. Sedaj bo izvrsaval službo tudi v Povilju, Škocjanu in Divači, ter bo predsedoval na duhovniških skupinah na Krasu.

Pretep v St. Petru na Krasu

Trst, 9. sept. 1939. Iz St. Petra na Krasu poročajo, da je pretekel teden iz raznih razlogov na tači nevaren pretep, ki je ravnil do redaj še nepoimljive razmere in seveda tudi posledice. Iz doljet nemamini razlogov so se spopadli fantje, menda radi dela ali kak, tako hudo, da te morala poseti oblast, ki jih je komaj pomnila. Poledenega tega pretega je seveda več arretacij in pa velika škeda, ki so jo potniku lahko opravili na postaji in drugod. Zdelelo je kakor, da bi šlo tako, da bi prevrat Razumilovo pa je to tem boli, če pomislimo, da se je pretep izvrsil v dinici, ko je bila vsa javnost in ves svet v napetosti in da je morda tudi tu treba iskati vroke tege in takih dogradkov.

Zrela ranila sedam oseb

Grahovo, september 1939. — Med budoucnjem, ki je vstopalo nad Gorami 7. t. m. je strela udarila v barako, kamor se je iztekel sedem kinetrov. Ni sa se hoteli na ta način razkriti pred nevino. — K sreči ni bilo nobene smrtnosti. — K sreči pa je radovali preteček opeklina in strele. Po prvi pomoči so jih prepeljali v gorisko bolnišnico.

Nevi prefekt v Gorici

Kakor smo že javili, je bila celo vrsta prefektov v Italiji premesčena, ali pa upošljena, med temi je bilo tudi nekaj prefektov iz Julijanske Krajine. Za novega prefekta v Gorici je bil imenovan z zadnjim dekretom dr. Aldo Cavanij, ki je bil prej za prefekta v provinci Catanzaro. Dosedanj prefekt je bil E. Manno, ki je bil imenovan za vicegubernerja Rima.

Afera crne burze

Trst — Prema vijestima tržanske štampe upozornila tržansku afero crne burze bio je upleten i jugoslovanski buredovljan Ante Topić, za katerega je u Trstu rečeno, da je pobegnil v Ameriko. Sad je u talijanski štampi izraža Topičeva izjava, u kateri on deimanira, da bi imao bilo kakve veze s aferom crne burze.

Magnezij iz mora

Trst — U središtu otsjeka za proučevanje, ki je obrazovan pri največjem talijanskem društvu za kemijsko proizvodnjo, vrso se ispitivanja o načinu, kako da se iz morske vode dobije magnezij. U tom pogledu talijanska kemička industrija postigla je uspeh, ki dobila je magnezij sa 99,8% posto čistoće. Ovo okritice veoma je značajno s gledišča autarhije, ker će uskoro biti stavljeni državi na raspolaganje jedro bogastvo točga metala, koje je praktično bez granič.

GRADENJE ARMIRANIM BETONOM

Trst — Zahranjeno je upotrebljavati armirani beton kot bilo kje civilne gradnje. Posada se zahranja odnasa samo na nize gradnje.

Idrijski rudnik ostane v državnih rokah

Ljubljanski Slovenia je dne 7. septembra prinesel tale članek o idrijskem rudniku:

«Pred priljeno tremi meseci je vladu se posebnim odlokom pooblaščila finančnega ministra, da sme glede našega rudnika izdati daljnosežne ukrepe, da ga sme celo prodati zasebni družbi. Vsebina tega odloka, ki je bil strogo administrativnega značaja in je tvoril nekakr akvir za nadaljnje odredbe, je prišla v javnost v zelo nepopolni, potvrdjeni obliki; očitno tisti, ki so odločili, istega niso dobro razumevali. —

Tako se zrodilo, da je bila nemadoma vsa javnost zaskrbljena, zbgana. Rudarji so se bali, da se jim pod zasebeno družbo poslaba položaj. Upokojenci so zdihovali, da bodo po prenosu lastnine na odlčujoča mesta, zlasti na pokrajinjska oblastva, katerim so razložili svojo skrb ter jih prosili za posredovanje. Prefekt in šef javne varnosti v Gorici sta blagohotno in objektivno preiskala položaj in se z vso vmenjivo razvila ka pravilno rešitev vprašanja.

Rudarji in z njimi vsa Idrija so njima v vsem drugim oblastvom istrenko hvalejni, da so modro očenili in razumeli, da so strahove razgnati. Gleda na prizoren omenjeni odlok je napisal. —

Predvsem je treba podpretati, da nakaniki načrt predvideva, da bi večno novo družbo prevzela država in javna bitja. —

Kavarne brez kave v Italiji

Kakor je znano je idala italijanska vlada pred kratkim odredbo, s katero je prepoveduje uporabo kave in čaja in da se prekršitev te odredbe predpirane preči streže kazni, ti so pa več ali manj brez pomena, ker kave ni mogoč nikjer dobiti. Vendar tega je nastala za kavarne nereditna situacija, ker ne merijo točni kave ter so vsed teža zagubile svoj pomen.

Italija ima steč precej lastne kave, ki so plasti dobiva in Abesini je v znanih so primari, ki je vladu delila to kavo celo zastonji med ljudi, tako tudi v Trstu. V zadnjem času pa je bila vsa produkcija kave dobležena za izvoz, da se dobitjo za državo tako potrebne devize in tako ter se je moralno hudestvo v državni interes utričvanje te debrate odpovedati. Nekaj vesti pa je sedaj vladu razpisala konkurz za iskanje nadomeščnika, ki naj bi nadomestil kavo in čaj, da bi tako zadovoljili vsi deloma ene, ki eučito pomanjkanje po teh dobrinah.

Zabранa slobodne prodaje kukuruzu

Trst, — Ovogodišnja letna kukuruzna vrta slabia. Bila je velika suša, pa nekaj sečevanja Istri niso uročilo in onemogočilo kinko na posredni. Radni točki je vladu odredila da salapi sav kukuruz, koji se ubere v Italiji in kjer se uvaža iz inozemstva. Privatna trgovina novim kukuruzom in ostacima stare ljetine je zabranjena. — Vlasti će otkupiti kukuruz po cijeni oko 100 lira. Pokrajinjske zadružne mogu vse satrati kukuruz in izplačljiva seljakinja predvsem od 85 lira po kvintalu, a razliku će im uključno platiti, kad se kukuruzu definitivno odrediti cijena prema vrsti, tvertiči i količini vlagi v kukuruzu. Srednja cijena će biti oko 98 lira.

Novac iz novog materijala

Trst, — Talijanska vlada je odlučila da kuce stari novac od 20 i 50 centesima te od 1 i 2 lire iz jedne posebne smiesce nazivano akmonital. To je naročito smiesca od čelika in aluminija. Naziv akmonital dolazi iz riječi: acciaio monetario italiano. To će učiniti radi toga jer su za dosadnje kovanje novca morali iz inozemstva uvažati nikel in bakar, a za novu leguru akmonital imadu svog čelika in aluminija.

Sakrivanje živečnih namirnic

Trst, — Izraza je zakonski dekret prema kojemu se kažnjujajo robijom do 3 godine in globoom do 10.000 lira trgovci, koji nakape živečne namirnice in drugi rob viši od redovne potrebe za svoje prodajne tako proučreže povisje cene i poremenje trgovine. Isto tako se kažnjujajo globoom do 10.000 lira i prizvadljati živečnih namirnic in robe pa ih sakriva, a ne pusti na prodaju da time dobije veču korist.

DR. MARTINZ PENZIONIRAN

Pula, — Općinski liječnik u Puli dr. Martinz je penzioniran. Dr. Martinz bilo je skoraj 40 godina kap liječnik u službi puške općine te je vrlo dobro poznal medju našim svjetom po selima otočja Pule, kamo je po svojih službi redovno dolazio. Krez dugi niz godina svog službovanja znao si je steti popularnosti medju našim ljudima.

DROBIŽ

Bazovica, — 17-letnega voznika Jozipa Dodica je okradel tat Emilio Giorgini med potjo, ko se je vracal domov z izkušenim drvom. Pred sodiščem je bil kaznovan na 6 mesecev zapora.

— Bilje. — Preteklega tedna je počelo pricelo goreti v stanovanjski hiši industrijalca Ivana Savnika. Počar je uničil del strehe in močno poškodoval ostale del stavbe. Vrak požara je zaenkrat neznan. Skode je okrog 15.000 lir.

— Čepovan. — Ker sta zvila celo vjetrevna, sta bila kaznovana trgovca Dionizij Savli in Salvatore Sanfilippo. Prodajala sta kavo, ko je bilo še dovoljno, pa višji cenici, kakor je predpisano v določenem čeniku.

— Črni vrh. — Karabineri so aretirali 35-letnega Ivana Peroviča iz Idrije, ker je osumljen, da je ukral več kolicino tobaka v tržnici Štefanie Zore.

— Gorica. — Pred sodiščem je bil kaznovan delodajalec Alojz Luij iz Gabrovce, star 33 let, ki mu na dajal delavcem minimalne plače, kakor je predpisano po zakonu. Delbil je 500 lir. den. kazni.

— Gorica. — Po naredbi ministra stava bodo sole začete s poukom po vsej Italiji dne 16. oktobra.

— Gorica. — Zvezca trgovcev je odločila, da bodo odsek odprtih hotelov in restavracij od 6. zutraj do polnoča, a vinotekov v ostali od 7. do 23 ure. Zaprtje lokalov v ostali province, izvenčni gorisko občino, pa se bo vršilo eno uro prej.

— Grahovo. — 43-letni Josip Silmčič je padel z leste, ko je sel na senčki, in si prebil lobanjo. V temčem stanju so ga prepeljali v gorisko bolnišnico.

— Pazin. — Kotarski sud u Pazinu osudio je globom od 100 lira Antuna Stojala, govorilčnika v Dolenci Vasi kod Loparjeve, ker je predavao vino, ki niso imalo propisne stupanje alkohola.

— Smarje. — 27-letni Vladimur Colja je Trstu je na cesti pri Smarjah padel s kolesa in si pretresel močnino.

— Smarje pri Koperu. — V temčem stanju so prepeljali v bivalnico Ivana Sulina in Gavrilca v Dolenci Vasi kod Loparjeve, ker je predavao vino, ki niso imelo povedati, kdo je se rani.

— Telčin. — Arctrane sta vira 27-letni Viktor Valentinec in 37-letni Peter Munavec oba iz Bala na Kamni, ker sta z grožnjo zatevili A. V. da poslušnike klubov nimuri in klub temu, da sta bila v tem periodu vodilni je poklicni karaburci, ki so na mestu.

— Trst. — 32-letni Mario Samac je padel in si pri tem domila dve reči. Zdraviti se bo morala v tedrov.

— Trst. — 26-letni Božidar Frančič izgradil Frančič Kavčič je v temčem letu nevedno prebil dočka in zlomil ramo.

— Trst. — Promocijski ministarstvo priporoča soferom avtobusov, da ne upošljavajo gamas temveč naj se poslušnike delov blizu in ovomu.

— Trst. — Umrl so Ferjan Alojz 52 let, Gorup in Plečnik Anna 87 Zdravje por. Semšč Ljubinka 23.

— Trst. — Prefekt je odredil, da so oblasti zaprile trgovinu Mušičev Franču, ker je imel v trgovini 44,53 kg skrite kave.

— Trst. — V mesecu maju je poraba mesna znašala v. mestu 634.556 kg. Dnevni konsum je znašal torci 21.150 kg, t. j. 90 gramov na vsakoga Tržančana. Listi pišejo, da je konsum mesu v Trstu precej velik.

— Trst. — Pred sodiščem je bil optožen Rajmund Urbančič, ki je pred nekaj dnevi ukradel v cerkvi svetoč. Zaradi tega je bil takoj postavljen pred sodišče, ki ga je kaznovano na eno leto in pol ječ in 1000 lir kazni. Urbančič je nepoštovljiv tat in ima na veste že preko 20 tatvin. Ker na sodišču ni nastopila točeta stranka (cerkvene oblasti), je bil oproščen.

— Velike Zabje. — Umrl je v visoki starosti 71 let posestnik in gostilničar Josip Vrtovec. Sožalje!

Težka kazzen za ukradenno žganje

Pred goriškim sodiščem sta bila kaznovana Gostiša Anton, star 26 let in Franc Habec, star 27 let, oba iz Črnega vrha, prvi na 2 leti in 3400 lir denarne kazni, drugi na 4 mesece zapora ter plačilo vseh stroškov zaradi pretenja v pisanosti in kraju. Pred nekaj mesecih sta oba napadla Franca Trosta v neki gostilni blizu Črnega vrha, ker je hotel zlepja izročiti steklenice žganja. Prišlo je do pretepa pri katerem je bil Trost ranjen in pri tem sta mu napadalca vzel za tudi žganje. Zaradi tega sta bila kaznovana na tako teško kazzen.

VANJSKO POLITIČKI PREGLED

Taktika poljskog maršala

Bruxelles, 9. rujna. U vijestima iz Poljske kao i u novim iz Berlina, pojavljuje se, da Poljaci uzinju bez velikih gubitaka. Neutralni promatrači u Poljskoj izjavljuju, da se Poljaci ne mogu upustiti na 250 kilometara dugom ratu u borbi protiv znatno jačeg neprijatelja, te nastoje da bojuju liniju skrate, kako bi mogli pružiti potporu nemačkim skratama. U poljskim se krugovima ističe, da je maršal Rydz-Smigly u bolevima protiv holješnika godine 1920., primjenio sličnu taktilu. I tada su se poljske divizije povukle gotovo za tisuću kilometara, prije nego su se upustile u odlučujući bitku. U poljskim krugovima se nadalje ističe, da do sada nije nopće ni došlo do većih bojeva. To dokazuje također neznan broj zarobljenika.

SOVJETSKI DRZAVLJANI NAPUŠTAJU ENGLESKU I FRANCUSKU

Dva sovjetska parobroda dobila su u zadataku da prevezu iz Europe sovjetske podanike. Jedan će parobrod primiti sovjetske gradjane iz Francuske, a drugi iz Engleske.

Uloga Južne Afrike u ratu

Južnoafrička unija je nezadnatom većinom glasova izglasala prekid odnosa sa Njemačkom te se sada nalazi u ratu sa Njemačkom. Vlada obavljaju da će se sudjelovanje Unije u ratu mimožno morati ograničiti uslijed geografskih obilja i u drugih razlozima. Primarna dužnost zemlje je da svoje obrambene snage što više usavrši, da osiguri i tamu putnu svakog napadača. Unija će stabiljevati svoje sivezničke zvezdane namirnicama i drugim sredstvima. Uznu manekovog sporu sa nemackom narodom i mezima le svrha samo da se nastavi jedan sistem, čija je načela bila da putem nasilja vlast nad svjetom.

NAMJENSKI PROBLEMI

RASPREDJENJA NAMJENSKEH MANJINA U SLOVAČKOJ

Mazurska telegrafika agencija javlja u Urugvaju, da su slovačke vlasti posele u Lipećem u mazurskih manjinama u masama. Vesta Madura u slovačkoj i u Fudžijskoj stavljen je pod redarstveni nadzor.

MADZARSKA IN ROMUNIJA

se pagajata za manjinski sporazum. Potvrdjeno se vesti o tem, da se madzarska in romunska vlada lutro pagajata za manjinski sporazum. Madarska vlada je že dostavila svoje predloge, zataj ih pa romunska vlada proučava in to manje stavila svele propredloge. Ta pagajanja su uved za neuspadačno pogodbo med Madzarskom in Romunjom.

VIJESTI IZ ITALIJE

TUDI ZA NADOMEŠTE VLJAVO ZAKONI

Finančni minister je te dan i kada strogo odredbe, ki zadevajo promet z nadomeški kave. Tako je med drugim prepovedano trgovcem, da imajo odprte vec kakor tri skalične surrogata za prodajo. V kavarnah, barih itd. pa imajo lahko dva paketa po pol kg največ ali pa enega za 1 kg.

PRIJAVA NOVORODJENCI, KRSNA IMENA I VJENČANJE

Poznat je postupak kako treba prijaviti kad se dijete rodji i kakvih se sve imena neprliku kod davanja imena djetetu. Sada je krašao u Gazzotti Ufficiale dekret, kojim se preinimaju dosadašnji postupak.

Novorodenje treba prijaviti uredu za civilno stanje, daleko općini, u roku od 10 dana, a ne 5 kao što je prije bilo. Prema tom dekretu dijete ne može da nosi isto ime kao živi brat ili sestra, niti kao živi otac, odnosno živa majka, niti može da ima ime jednako prezimenu. — Zabranjeno je davanje djetetu ime, koje je protivno nacionalnom ili vjerskom osjećaju, javnom poretku, niti imu geografske označke. Ako je novorodenče tajanski državljanin, ne može imati strano ime.

U propisima za sklapanje braka određeno je da tajanski državljanin ne može sklopiti brak sa liceem stranog državljanina, ako nema pristanka ministarstva unutrašnjih poslova.

VELIKE NAGRADE ZA SUROGATE

Notranje ministarstvo je z dekretom predpisalo dva natečaja za surrogate nacionalne proizvodije, ki bi nadomestili kavo. Nagrade u obuhvatu natečajnih so po 5.000, 3.000 in 2.000 lir.

GÖRING OPTUŽUJE ENGLESKU

Zašto je Njemačka ušla u rat — Korist od osvojenja Poljske Riječi o miru

U subotu poslijepodne pruski ministar predsjednik maršal Göring održao je preko svih njemačkih radio-stanica govor u uredu njemačkih tvornica oružja u Berlinu. U tom govoru optužuje Englesku da je skrivala rat, a Njemačka da je moralna i u rat. Neposredno prije porobe, nezadnjih pola sati također je prednjo zahtijevao da se jedan njemački grad, Danzig, vrati u sastav Njemačke. Njemačka je predlagala — rekao je Göring — da se naročitom cestom i željezničkom prugom osigura promet pokrajine Istočne Pruske. Poljska vlada je odbila taj prijedlog. Da iz Poljske se diže sjenke one države, koja je svuda i u svakodobu ustažala protiv Njemačke kad god i gjedjek je Njemačka radila na zaštiti svojih opravdanih interesa. Kad god i gjedjek je Njemačka pokusavala održati mjesto, koje mu pripada, udarao je na njega Britanci. U času kad je bio na snazi naš prilog, trebala je Engleska reći Poljaca: »Slušajte, njemački zahtijevi su opravdani. Ali, Engleska je postupila baš protivno tome — podstreljivala je Poljaku. Nije Englesima stalno do Poljske. Mare za Poljsku kao što su mali za Čehiju.«

Zatim je ministar Göring u duljem izvestaju priznaje pozicije Njemačke s jedne, a Engleske i Francuske s druge strane, na vojničkom, prijevremenu i umjetnopravljicom polju. Na sva tri

polja, prema njegovoj tvrdnji, Njemačka imade neuporedivo bolje žanze koje su kud i kamo bolje nego godine 1914. Smatra da bi svaki napad na Siegfriedovu liniju značio učudljivo proljevanje krvi, jer je ona po njegovom misljenju neosvojiva. Njemačka je jakom protueroplanskom obranom osigurana od napadača iz zraka, a isto tako njezine obale su zaštićene minama i podmornicama. Na prijevremenu polju, tvrdi dalje Göring, Njemačka će, naročito osvojenjem Poljske, imati veliku prednost nad Engleskom, osobito u pogledu proizvodnje uljena, zlatarica i raznih ruda.

Göring je završio svoj govor riječima:

»Neka protivnici znaju ovo: Za Njemicu ne može ni da se zamisliti mir, čija bi cijena bio naša vodja. Unistiši vodju, značiće li se uništiti njemački narod. Jer mi smo objavili svemu i svakome: Njemačka je Hitler, Hitler je Njemačka. Ako te djele dijurni, mi ćemo se boriti do skrajnjih granica. Ako mora tako da bude, u tom slučaju otpočeti će borba, kašta se još ne pamti, borba kakava se ne može predstaviti. Ali postoji još nešto, što se može ni zamisliti, da bismo bili u stanju da kapituliramo. Pristajemo na sve vrste, na sva odricanje, na svaku nevojivo, ali nikad ne po koju cijenu ne ćemo više pristati na kakav novi versalski diktat!«

RATNI CILJEVI ENGLESKE I FRANCUSKE

Londonski list »News Chronicle« iznosi kao ratni ciljevi Veliku Britaniju i Francusku slijedeće: 1. Potpuni sistem nacional-socializma, 2. obnovu suvereniteta Češko-Slovačke, 3. potpunu samostalnost i suverenitet Poljske i 4. potpuno razrušenje, List nadalje piše, da Velika Britanija i Francuska ne trebaju stresiti pred budućnosti, jer su izvori njihovih snaga neprisutni. U Parizu i Londonu nisu uvedene karne za kruh, za uljeg i za ostale potrepštine, kao u Njemačkoj. U vrijeme rata ne može se ništa kupiti u inozemstvu bez zlata, a poznato je, da Njemačka ne raspolaže velikim zlatnim rezervama. Ona nema dovoljno niti srovinja niti živežnih namirnica i upucena je samo na ulaz, a uvozit ne može niti nikakoj niti nemačkoj plati. Banatski njezinski uspijesi u Poljskoj samo su privremeni. Njemačka je datek od pobede.

MALE VIJESTI

Koliko je držav u sedamnici vojni? Oba tabora sta sljedeća: na strani Nemacke pomaga aktivno s svomim četama na vodnini fronti u Poljski i neodvisna republika Slovačka, na strani Engleske so: Anglija, Francuska i angleški dominijoni: Indija, Avstralija, Kanada, Nova Zelandija i Južna Afrika. Preliminari stave stike z Nemackoj tada nista napovedali volje Egipat u Irak. Za blisko Češkoslovačko je dr. Beneš izjavil, da se tudi ona bori proti Nemackoj.

Med Italiju in Francusko je popustila napetost. To se počinje po tem, da je bila ponovno odprtia Italijanska meja na granici Francuske in da Francuska postala članica politika u prijatelju Italije Lavala u Rimu na troglova razgovore. »Petit Parisien« piše: »Odnosili su Italiju so dokaz: absolutne korektnosti,

Vsi Italijanski dopinili, ki so na poljsko-nemški fronti, ceprav primavajo silno nemško organiziranost in udarno silo nemških armad, iščub temu pa pisejo o poljskim vojaki u vso povhvalo. Dejanik rimsko Tribune Enrico Altavilla je napelj v svojem porečju sljedeće: Z golimi pedumi so napadali strelniška gnedza in sabljami so nascakili tanke. Odšil so mirno in z očmi polnimi ponosa v smrt. Bravoli volali so ti Poljaki. Ne bo jih lako premagati.«

Po zavjetju Varšave misli Nemacki skleniti mir, ali bi se došlo u vzpostaviti na zasedenem ozemlju Nemacki prijateljsko poljsko vlado. Kakor so to Japoneci napravili na Kitajskem. Da bi si Nemci pridobili vsaj, delno poljsko javnost, se potvrdilo izražaj o poljskih vojnah. Italijo tudi ranjekom Pilsudskega in somu na zavjetom, grobu u Krakovu postavili stražu.

Nemški listi pišejo, da je moralo do tih pred vojno zapustiti poljsko ozemlje 20.000 Nemcev, ki da so bili zlostavljeni od poljskih oblasti. Zbogil so skoz zelo zastršeno mesto. Isti pravaj je bil lanško letlo, ko je šlo za Sudete.

General Abe, predsednik nove japanske vlade, je na koncu izjave o položaju u Evropi izjavil: »Do evropske vojne je prislo zaradi slabega računa Hitlerja.«

Italijanski listi priporočajo probavstvu, načaj se odsele poslužuju vse bolj vlna, sedaj ko ni kave. Pisajo, da je može do uspeha nadomestiti vino, kjer je imela sedaj mesto kava.

Kako »Neue Zürcher Zeitung« javlja iz Helsingforsa, u Litvi je nastala čestoka novinska polemika o pitanju Vilne. Bivši diktator Voldemaras i njegovi pristaše u zadržavaju mladiči časniška sita, da se iskoristi težak položaj Poljske i da se započne Svilna, dok pretjesnik Smetona i većina članova vlade strogo drže neutralnost Litve.

U dosadašnjim borbama u Poljskoj učestvovalo je poljskih poljskih vojnika, a dva miliona još nisu ušla u borbu. Povlačenje poljskih trupa izvodi se po planu, koji su preporučili francuski i britanski generali.

»Neue Zürcher Zeitung« poroča, da je bilo na Poljskem več voditeljev na rodni manjini, ki so bili internirani. Izpuščeni proti obliji lojalnosti.

Neki italijanski poročevali s poljsko-nemške fronte pise med drugim o bombardiranju: »50.000 kg bomb, ki jih letajo na nas, niso u Moskvi, da se Sovjetska Rusija nadala, da će i za vrijeme rata moći održati s Poljskom redovite trgovacke odnose.«

20-GODIŠNICA »VEDETTE D' ITALIA«

Riječka, 27. VIII. preoslavio je riječki list »Vedette d' Italia« 20-godišnjicu svog izlaženja. Njegov urednik dr. Arnaldo Viatto odlikovan je prizdom poltpisa, pakta jugoslovensko-talijanskog prijateljstva, ordinom Jugoslavenske krune. Sušački »Primorski list«, upravlja je povodom 20-godišnjice opstanka Vedeti i njenom uredniku čestitku.

PREDVIDJANJE RAZVOJA DOGOĐAJA

Na početku svjetskog rata niko nije ni izdaleko računao da će rat tako dugi trajati. U sadašnjem ratu, tako Njemački vrlo broj napredjuju u Poljskoj, niti nije tako način da misli da će podnijeti ofenzivu na ovome ratuštu, nego da će i dalje nadaljiti garancije i davati mirljivije fronte Francuskoj. Na taj način će se, kako tvrde ovdašnji frontisti, da se njemačko-polski front ne samo formalno, nego i taklički odjedoli od napada na zapad. Ako ne bi došlo do kakeve nade, rat na zapadu bi došao da načini i tu će morati pasti končna oduška, na kojoj će se, kako po svemu izgleda, morati ekakvi duge vremena. Ovaj rat na zapadu u koliko bude voden istom faktikom kao i prošli europski rat, protegao bi se u beskonacnost.

Naočitiv na zapadu i prema mitsljenu talijansku stampe nemci kažu, da će dole fronta biti pomaknuta, jer se smatra sklonjena, da Njemačka ne će podnijeti ofenzivu na ovome ratuštu, nego da će i dalje nadaljiti garancije i davati mirljivije fronte Francuskoj. Na taj način će se, kako tvrde ovdašnji frontisti, da se njemačko-polski front ne samo formalno, nego i taklički odjedoli od napada na zapad. Ako ne bi došlo do kakeve nade, rat na zapadu bi došao da načini i tu će morati pasti končna oduška, na kojoj će se, kako po svemu izgleda, morati ekakvi duge vremena. Ovaj rat na zapadu u koliko bude voden istom faktikom kao i prošli europski rat, protegao bi se u beskonacnost.

No to će, već turški »Stampa« vjerujući prisilni Hitlera, ako njegova mirljivija uvjeravanja ne nadaju na razumijevanje u Francuskoj, da poduzme inicijativu za odnemu, akejku na Rajnu i tako onemoguci t. zv. bijeli rat, na koji se spremi Velika Britanija, da ekonomski priguši Reich. Ovaj list ne isključuje također mognutost, da bi njemačka okupacija poljske kao i daleko poslije doseglo njemačko-ruskoga pakta i eventualni ulazak Rumunjske u utjecajnu sferu Reiche mogao onemoguci uspjeh britanskih blokade i ekonomskog rata, pa da bi u tom slučaju Njemačka mogla ostati do kraja dječevi i tako prisiliti generala Gamele, da prihvati ponudjeni mir ili da se odluči na ofenzivu.

ČEHOSLOVAČKE LEGIJE

Čehoslovački poslanik u Parizu, čiji je diplomatski položaj francuska bila primanjivala i nakon okupacije Češke sa strane Njemačke, izdvojio je priglas na Češke koji žive u Francuskoj, u kojem i poziva da stupi u francusku vojsku. U ovaj čas živi u Francuskoj 60 do 80 hiljada Čeha i Slovaka.

Za vrijeme davanja radijovijesti iz Londona na češkom jeziku izjavio je Jan Masaryk, slij. bivšeg predsjednika Češko-Slovačke: »Konačno je došao sat reparacija i rat je protiv nepravde i nasilja začeo.«

Za kratko će se vrijeme češke legije opet jednom boriti uz hok demokratskih vlasti. Ali Česi, možemo biti uvjereni da će vodstvo naših poslova doskoru biti u našim rukama.«

Slovački poslanik u Varšavi proglašen veleizdajnikom

Na prvi u ratnih operacija slovački poslanik u Varšavi dr. Satmari postio je ministarstvo vanjskih poslova i predao poljskom ministru službeni dopis, u kojem u ime slovačkog naroda izražuje simpatije poljskom narodu u njemačko-poljskom ratu. To je isto govorio i na varšavskom radiu.

To je silno bočnulo slovačku vladu, pa je odmah izjavila, da Satmari nije imao nikakvih uputa od vlaste, već da je dobio izjavu u svoje ime. Njemu je 30. pr. mijeduzna funkcija poslanika, a državno tužilstvo u Bratislavu povelio je proti njemu postupak na osnovu zakona o zaštiti države.

SOVJETI CE TRGOVATI I SA POLJSKOM

Sovjetska vladu saopćila je poljskom poklarsaru u Moskvi, da se Sovjetska Rusija nadala, da će i za vrijeme rata moći održati s Poljskom redovite trgovacke odnose.

Razvoj in propadanje Prestranka

Poštovna, septembra 1939. — Pred včeraj je bil Prestranku ena izmed postaj brez večjega pomena na zelenjski progri St Peter—Postojna. Ko pa je bila postavljena meja med Italijo in Jugoslavijo na Slovenskem in je vsa ta proga prišla v poset italijanskemu države, je sčasoma postal Prestrank zaradi svogega ugodnega položaja velika postala za živino. Teden je prestranka postala srednica velikega zelenjskega prometa, kjer pravzaprav konča jugoslovenska zelenjska mreža in so vključi v Italijansko. Zaradi ugodnega položaja je bila postala znana razširjena. Napravili so več skoliči in oblagati prestranku postajo in napravili za izkrenje živine. Zaradi tega ne bi bilo mogelo, da se bodo zasukali stvari, je nujno potrebno, da vsak emigrant jugoslovenski državljan dokaže kompetentnim italijanskim konzularnim oblastem v Jugoslaviji, da je že jugoslovenski državljan. Potrebno je zato predložiti kompetentnemu konzolatu prošnjo, da ga zbrisoje iz seznama italijanskih državljanov. — Prošnji naj priloži prepis oddeka o državljanstvu, overjenjem od kompetentnih oblasti (sodnije ali pa notranje).

Prosnjo za izbris iz seznamov italijanskih državljanov naj napravijo radi popolne sigurnosti prav vsi, tudi oni, ki so dobili jugoslovensko državljanstvo.

Napršamo vsa velenjena društva, da cezorijo nujno vse emigrante z okrožnimi ali pa z opozoril v lokalnem časopisu, da čimprej zaprosijo za izbris iz seznamov italijanskih državljanov. Posedno za emigrante jugoslovenske vojne obveznike je silno važno, da sedaj takoj uredijo vprašanje izbrisu iz Italijanskih seznamov.

O željezničkim radnicima

U smislu 2. člena novega pravilnika o radničnem državljanstvu saobraćajujo, ustavna preto je obustav iz snube vse stotinam naših radnikov, ki so jih italijanski državljanom. Zahvaljujuci intervenciji saveznega vodstva kod ministrstva saobraćaja i generalne direkcije, naši

po pred temi leti se je razvijal promet normalno in na splošno zadovoljivo. Če takrat pa je trčal eden na Reko, ki je tako vzel Prestranku precev dohledek. Z usodo Prestranka so jo pozabili celo veliki trgovski list "Il Sole", ki piše, da je Prestranku občutno pripadet in da bi lahko manjši s svetimi občutnimi napravami v še večji meri razširil promet, kadar ga je v dobi vojne največjega razvijanja pred temi leti zunanjino promet, je zelo občutno in je postal tudi trajno, tako da sta vse naprave prazno in puste. List piše, da so včasih vročili, četudi nekončno, in proti vsej trgovini zaradi dolge poti in večjega ponavljanja krme ter nepopolne izdelke odhlepkov, da je promet eden na Reko. Prizadeti so tudi kmeti, ki so pradaли krmo in so sedaj nismo kdo prada. Lekalno občutlji si prizadetje, da bi na kakšen način rešilo v obveznički prideli problem, ki je nastal v sklopu Prestranke.

Ker je nemogoče prilegniti ves promet načini na Prestranki, si oblasti v Prestranku žanljivo rešite tako:

1. Reki naj se pusti ves promet na darski volot;

2. Prestranku naj prevozimo ves uvoz živine od odgoj iz Jugoslavije in Romunije;

3. Podpirati uvoz novega jugoslovenskega kontinenta, doberenega v protokolu v Rimu 1. avgusta t. l., skozi Prestrank, ki je v idealnem položaju da izvrsti to operacijo.

Na ta način bi država imela več korist, pravil bi se izvršil bitrejo, manj bi bili stroški in druge naprave, ki jih je zgradila država v privatnosti, bi bili izkoriscene.

LADO BOŽIČ:

TO IN ONO IZ IDRIJE

(Nadaljevanje)

Tudi dr. Kandlerjeva razlagata v zgodovini Primorske, da je ležal kraj Arta, ki ga omenjajo nekateri laški zgodovinarji, v danesnjem Sp. ali Gornji Idriji, ne gre. Tudi tukaj je ležal ob Soči, morda pri Kanalu ali pri Idrišem.

Ustno izrecilo, ki je seveda iz poznejših časov pravil, da so bivali v naših krajinah le samotni drvarji in oglarji. Kdo so to bili, kdje so prisili, kako so živeli, o tem ne vemo nicesar.

Prvi dokument o naši kotlini, je to edini in najstariji, ki se je ohranil. Je neka lista iz 1.1319, ki jo je odkril Bianchi, s katero je edal ogleski patriarh Paganus nekemu Odorici iz Cedada ribolovu v Soči in v vseh njenih pritočih posebno v Idriji in Idriši. Iz te listine sklepamo, da je pripadala Idrijska podlina tolminškemu gospodstvu in z njimi pod ogleske patriarhe, pozneje pa pod gorske grofe. Iz listine cedadskega kapitola je razvidno, da je spadala dolina v cerkevom oziru prvotno pod župnijo na St. Viški gori in z njo pod cedadskega kapitola in pod ogleske patriarhe. Ni pa iz njih razvidno, da bi stalo v dolini kako večje naselje. Omenjajo se samo večje kmeti. Bila je to prava divja dolina.

Idrija v zgodovini

Z odprtosti rudnika je stopila Idrija in tok zivljenja in zgodovine Rudnika se je razvijal kraj na naraščaj s priseljen-

VIESTI IZ ORGANIZACIJA

SAOPĆENJE IZ KANCELARIJE SAVEZNOG VODSTVA

I. Brisanje iz spiskov italijanskih državljanov

Večina jugoslovenskih emigrantov iz Julijanske Krajine, ki je dobila jugoslovensko državljanstvo z opeljo ali z redno prisojno, še ni dosedaj povzela nobenega koraka, da bi bila izbrisana iz seznama italijanskih državljanov.

V sedanji napeti mednarodni situaciji, ko ne vemo, kako se bodo zasukali stvari, je nujno potrebno, da vsak emigrant jugoslovenski državljan dokaže kompetentnim italijanskim konzularnim oblastem v Jugoslaviji, da je že jugoslovenski državljan. Potrebno je zato predložiti kompetentnemu konzolatu prošnjo, da ga zbrisoje iz seznama italijanskih državljanov. — Prošnji naj priloži prepis oddeka o državljanstvu, overjenjem od kompetentnih oblasti (sodnije ali pa notranje).

Pronošo, da izbris iz seznamov italijanskih državljanov naj napravijo radi popolne sigurnosti prav vsi, tudi oni, ki so dobili jugoslovensko državljanstvo.

Posedno za emigrante jugoslovenske vojne obveznike je silno važno, da sedaj takoj uredijo vprašanje izbrisu iz Italijanskih seznamov.

Napršamo vsa velenjena društva, da cezorijo nujno vse emigrante z okrožnimi ali pa z opozoril v lokalnem časopisu, da čimprej zaprosijo za izbris iz seznamov italijanskih državljanov.

Posedno za emigrante jugoslovenske vojne obveznike je silno važno, da sedaj takoj uredijo vprašanje izbrisu iz Italijanskih seznamov.

II. Željezničkim radnicima

U smislu 2. člena novega pravilnika o radničnem državljanstvu saobraćajujo, ustavna preto je obustav iz snube vse stotinam naših radnikov, ki so jih italijanski državljanom.

Sejo je obustil državni predsednik prof. Lojze Bizjak. Poždravil je predsednika Ispovede človeku prof. Mirku, da je predsednik Ispovede človeku prof. Mirku, da je predsednik Ispovede človeku predsednik za željeznično razvojno vodstvo.

V imenu društva se je prof. Mirku izjavil za odlikovanje prof. Bizjaku. Po kratkom razgovoru je bila se zaključena. S tem je bilo interno državno delovanje zaključeno. V nedeljo 10. 1. m. se bo državno razpustilo in združilo istega dne z društveno "Jadransko-Nanosom".

Sejo je obustil državni predsednik predsednik prof. Lojze Bizjak. Poždravil je predsednika Ispovede človeku prof. Mirku, da je predsednik Ispovede človeku predsednik za željeznično razvojno vodstvo.

Društveni predsednik je podarjal pomen in delovanje društva na kulturnem, socialnem in narodno-obrambenem polju. Naglasil je potrebo pooblastitev in strilitev v omajnidskih vrstah.

Prof. V. Mirko je stvarno in božično razmotrival delovanje pevecv. Naglašal je uspehe, katere je zbor v zadnjem času dosegel z svojimi nastopi. Zbor je še mlad, teda poln elana, s katerega potomo se je v tem kratkem času uvrstil med najboljše zbrane v Mariboru, ki imajo mnogo daljšo delovno dobo in več izkušenj.

Povdarijal je važnost preseki pri stremljenju narodnega dela in pojasetv skupnosti. Z željo in preprakom, da dobro poveši šli po začeti poti tudi v novem društvu je prešel k razdelitvi odlikovanj.

Odlikovani so bili naslednji peveci: Mislej Ivan, z zlato kolajno; prof. Bl-

jak Lojze, Gvardjančič Alojz, Prunk Jožef, Resnikov Vinko in Žaludar Jozef s srebrnimi kolajnami, ter Grmek Anton z bronasto kolajno.

V imenu društva se je prof. Mirku izjavil za odlikovanje prof. Bizjaku. Po kratkom razgovoru je bila se zaključena. S tem je bilo interno državno delovanje zaključeno. V nedeljo 10. 1. m. se bo državno razpustilo in združilo istega dne z društveno "Jadransko-Nanosom".

IZ DRUŠTVA „SLOGE“

Kranj. — V nedeljo 27. avgusta t. l. je bila na strelšču v Strljevcem začlenjena tečma za napredo predsednika Zverca J. F. U. g. Dr. J. M. Čoka.

Kako veliko zanimalje vladu med našim rojaki za strelski sport, jasno prikaže streljiva udeležba na tej predstavitvi, saj so "Slogase" s tako vnenjo praznili naboje, da jih je bilo vseleje gladjeti.

Razdeljen nagrad je bila dne 3. t. m. na lepo usprem državničem pikniku v Cirečah, ki se ga je udeležilo nad 100 članov in članic. Prvo nagrado je prejel Ton Dovgan Anton, drugo Vidle Avgust in tretjo Vidle Franc.

Zmagovalci so bili lepili in praktičnih daril izredno veseli, želja vseh je bila da bi se letos še streljalo, pa čeprav smo za diplome.

tolklo pomemben, da je redil sto darskem ožiru je bil ručnik za nas samo slovenskih rudarskih rodbin.

Graščinski sistem v dolini

Kakšno je bilo življenje v Idriji v prvih stoletjih rudnika, ne vemo. Podatki, ki jih imamo, se nanašajo le na upravo rudnika in na dogodek v zvezi z rudnikom samim. Verjetno je, da posebna življenja izven rudnika in izven državnih tedaj sploh ni bilo. Prevajajo pa težaj fevdalism, pač tudi Idriji ni mogel nuditi drugega, kar je nudil drugi. Lastniki rudnika so živelji izven Idrije in puščali v njej samo svoje oskrbnike, ki so gospodarili, vedeli in oblačili nad Idrijo in Idričani. Ko so zgrajali še grad, je tako fevdalizem tudi v Idriji dobil svoj zunanj znak. Graščinski sistem, gospod in podložnik, se ni ločil od onega po deželi. Zunanja ravnika je bila samo v tem, da je bil prisoten podložnik delavec in ne kmet, in da je bil v gradu le namestnik grofa, po zvezje vojnove in cesarja. Rudniški gospod je delavcu omogočil kos kruha in strelje za njegove duševne potrebe v cerkv. Sliko. Tole je bilo tudi potem, ko se nastale občine, in tako je tudi danes. Pri imenovanju sedanjega dekanja je imel grad prvo in odločilno besedo. Vse je bilo v njegovih rokah, o vsem je odločil, izven tega, kar je sam odredil ni smelo biti nicesar. Tudi pozneje, ko se je pojavil družbeno in kulturno življenje, je bilo v rokah rudniške uprave. Kdo se ne spominja velikega tirana in mogotca, zadnjega avstrijskega rudniškega predstojnika Josipa Bilke, pred katerim so se delavstvu šibile noge?

življenje v idrijskem kotlu

Sole v drugi polovici preteklega stoletja smo dobili moža, ki nam je v kratkih besedah opisal življenje v tedanjem Idriji. Bil je to postojani dekan Peter Hitzinger. Stari Idričani so živelji prav tako, da je bilo v vsakem četrtek, in z sko do demarske, ali od 1. do 1. vsak mesec. Tudi izplačevanje rudarjem se je v starejših časih vršilo mesečno in sicer tako, da je bilo v vsakem četrtek, in z izplačevanjem tudi dobava žita, dvakrat na koncu četrtega, tretjič pa ob koncu petega tedna. Nedeljo pa izplačevanju so imenovali veselo ali sladko, vse druge dni pa bile kisele. Na veselo nedeljo so si privoščili tako samici kakov tudi družine nekaj priboljska. V zimskem času so se zbirali v gostilnah, v poletnem pa na izletih v okolici, posebno proti Sp. Idriji.

Na takih izletih in sestankih so dobro pili in jedli ter plesali. Kot placilno nedeljo so prav posebno praznovali Martinkovo, kot mejnički med letnim in zimskim delom. V starih časih so namreč kopali v rudniku samo po zimi, poleti pa so rudo izpirali in žgali. Le pičlo število rudarjev je kopalo celo leto. Slovensko so praznovali tudi pusta. Ob takih praznikih so si privoščili poleg juha tudi palpete in žlikrofe in pijuček in prizeljka, kot posebno priljubljen krajinski ljudski jedi, in petenčko. Naša zgodovina tudi molči, od kje in do kdaj so naši žlikrofi. Nedelje, prazniki in tedni pred plačilnim so bili bolj postni, a so jih klub temu prav voljno prenasali in preziviljali!

(Nadaljuje se)

KNJIŽNICE V JULIJSKI KRAJINI

V svoji kolekciji "Encyclopédia del L-

bro" je velika italijanska družba Mondadori izdala knjigo pisatelja Ettore Apollonia "Guida alle biblioteche italiane" (Vodič po italijanskih knjižnicah). Knjiga je dober prirocnik za vsakega, ki se hoče spoznati z italijanskimi knjižnicami, ki imajo svetovni slav.

Najstekemo samo nekatera največja in najvažnejša. Firenze imajo Biblioteca Nazionale Centrale z 2.210.000 knjigami, 3625 inkunabulami in 23.000 rokopisi, rimski knjižnici z istim naslovom ima 120.000 knjig, 1847 inkunabul in 5418 rokopisi, posebno pa je znana vatikanska knjižnica s 600.000 knjigami, 8.000 inkunabulami, 50.000 rokopisi, benediktinska Marciana ima 508.000 knjig. V Julijski Krajini so samo manjša knjižnice, ki soveda imajo izključno skoro same italijanske knjige in mesto starejšo slovensko, ki pa soveda niso pristopni prostorju ljudstvu. Videm imo občinsko knjižnico Joppi z 130.000 knjigami, 100 inkunabulami in 2110 rokopisi ter več cerkevnih knjižnic z bogatimi starinami. V Gorici je državna knjižnica (Biblioteca Governativa) 108.000 knjig, 33 inkunabuli in 516 rokopis. Prodeleno je bila 1919. s fuzijo staro Studienbibliothek z občinsko knjižnico in dočelo knjižnico zološkega seminarija, ki je bila za časa vojne porazgubljena. Ta ima 30.000 knjig. Trst ima dobro knjižnico (Biblioteca Civica) z 180.000 knjigami, 332 inkunabulami, 331 rokopisi. Svoj začetek ima v starji knjižni Liberaria degli Arcadii Romano-Sonzi. Prideljen je občinski diplomatični arhiv. Knjižnica po-odobnila razveljavljanje "Atlas Major Geographicus Blaviana" v španščini sprejeti je v vseh zvezkih, ki je zelo moderna, in knjižnica občinskega muzeja z 33.000 vzetov, 1.000 zvezki, ki je zelo moderna, in knjižnica v Zadru mestna knjižnica Paravia z 75.000 knjigami in 770 rokopisi, ki je bila ustanovljena 1. 1885. Pier Alcide Puccini je bila začeta v tem času, ki je načrti prizadetih vladarjev razveljavljati italijansko kulturo in zgodovino.

HIMEN

V soboto 19. avgusta se je poročil v cerkvi sv. Jakoba in na točki vecerni predsednik ljudskega kralja in kraljice Nikolaja Tommaseo s 33.000 knjigami in v Zadru mestna knjižnica Paravia z 75.000 knjigami in 770 rokopisi, ki je bila ustanovljena 1. 1885. Pier Alcide Puccini je bila začeta v tem času, ki je načrti prizadetih vladarjev razveljavljati italijansko kulturo in zgodovino. Bilo srečno!

V nedeljo 10. septembra pa sta si obabilna, pred olтарjem v kapeli tržaške cerkve, vedno zvestobe idrijski rojaki in uradnik občne diži, hohice g. Jozef Rupnik in uredujca slovenskega dela slstreli vse poznane rojake in Prema zdele Slava Bostjančičeva. Kot priča sta bila ek. Tone Laharja in Lado Božič. Odčiveni kulturnimi delavcem v sorodnikovoma načeli glasili poslatje iskrne in prisrčne čestiske mnogobrojnih znanci in prištitev iz idrijske doline in ostale Julisce Krasine, kakor tudi vsi sotrudniki v štatev "Istrie". Mnogo sreče in božjega blagoslova!

Ustno izrecilo, ki se bivali v naših zvezkih so dobro pili in jedli ter plesali. Kot placilno nedeljo so prav posebno praznovali Martinkovo, kot mejnički med letnim in zimskim delom. V starih časih so namreč kopali v rudniku samo po zimi, poleti pa so rudo izpirali in žgali. Le pičlo število rudarjev je kopalo celo leto. Slovensko so praznovali tudi pusta. Ob takih praznikih so si privoščili poleg juha tudi palpete in žlikrofe in pijuček in prizeljka, kot posebno priljubljen krajinski ljudski jedi, in petenčko. Naša zgodovina tudi molči, od kje in do kdaj so naši žlikrofi. Nedelje, prazniki in tedni pred plačilnim so bili bolj postni, a so jih klub temu prav voljno prenasali in preziviljali!

(Nadaljuje se)